

TRYBY ŚCIGANIA PRZESTĘPSTW.

Przestępstwa ścigane są w różnych trybach. W zależności od trybu organy ścigania stosują różne procedury.

A. TRYB PUBLICZNOSKARGOWY

a. ŚCIGANE Z URZĘDU

Organy ścigania (Policja lub Prokuratura) zobowiązane są po uzyskaniu informacji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niezwłocznie podjąć działania mające na celu wykrycie sprawcy i zebranie dowodów jego winy.

Czyny ścigane z oskarżenia publicznego – z urzędu	
156 k.k.	ciężki uszczerbek na zdrowiu
157 § 1 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia innego niż określonego w art. 156 § 1 k.k.
157 § 2 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia trwającego nie dłużej niż 7 dni - gdy sprawcą jest osobą najbliższą dla pokrzywdzonego zamieszkującą wspólnie ze sprawcą
157§ 4 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia określonego w art. 157 § 2, 3 k.k., trwającego nie dłużej niż 7 dni, gdy sprawcą jest osobą najbliższą dla pokrzywdzonego zamieszkującą wspólnie ze sprawcą
160 § 1,3 k.k.	narażenie na niebezpieczeństwo
191 § 1 k.k.	zmuszanie przemocą lub groźbą bezprawną osoby do określonego zachowania
193 k.k.	naruszenie miru domowego
200 k.k.	czynność seksualna z małoletnim poniżej 15 roku życia; pornografia z udziałem małoletniego
201 k.k.	kazirodztwo
202 k.k.	prezentacja i rozpowszechnianie pornografii
203 k.k.	przymuszanie do prostytucji
204 k.k.	stręczycielstwo, sutenerstwo
207 k.k.	znęcanie się
208 k.k.	rozpijanie małoletniego
209 § 3 k.k.	niealimentacja – jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenie rodzinne albo zaliczkę alimentacyjną
210 k.k.	porzucenie nieporadnego
211 k.k.	uprowadzenie małoletniego lub nieporadnego
276 k.k.	zniszczenie, uszkodzenie, ukrycie lub usunięcie dokumentu
278 § 1,3, 5 k.k.	kradzież, w tym energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego
279 § 1 k.k.	kradzież z włamaniem
280 k.k.	rozbój
281 k.k.	kradzież rozbójnicza
282 k.k.	wymuszenie rozbójnicze
284 § 1,3	przywłaszczenie mienia

b. ŚCIGANE NA WNIOSEK

Istnieją przestępstwa, w wypadku których organom ścigania oprócz informacji o przestępstwie potrzebna jest dodatkowa zgoda osoby pokrzywdzonej na podjęcie czynności. Jest to tzw. wniosek o ściganie karne lub – w przypadku zawiadomienia o wykroczeniu – żądanie ścigania. Dotyczy to na przykład przestępstw, które dotyczą bardzo osobistych (intymnych) sfer życia lub sytuacji, gdy sprawca jest osobą najbliższą dla pokrzywdzonego.

Przestępstwa ścigane na wniosek dzielą się na:

- **bezwzględnie wnioskowe** - w każdym przypadku, oprócz informacji (zawiadomienia) o podejrzeniu popełnienia takiego przestępstwa, do wszczęcia przez organy ścigania postępowania potrzebny jest pisemny wniosek od osoby pokrzywdzonej.

Przykład: przestępstwo zgwałcenia

- **względnie wnioskowe** - są to przestępstwa zazwyczaj ścigane z urzędu ale gdy zostają popełnione na szkodę osób najbliższych (w rozumieniu prawa) dla sprawcy ich ściganie jest uzależnione od złożenia pisemnego wniosku osoby pokrzywdzonej.

Przykład: Kradzież jest przestępstwem ściganym z urzędu, a zatem samo zgłoszenie np. w jednostce Policji tego faktu spowoduje, że wszczęte zostaną czynności w tej sprawie. Natomiast, w przypadku gdy okradziona zostaje osoba najbliższa dla sprawcy (np.: syn ukradł matce pieniądze) podjęcie czynności w tej sprawie będzie uzależnione od pisemnego wniosku osoby pokrzywdzonej (w tym przypadku matki).

Wniosek o ściganie musi mieć **formę pisemną** i jest składany do protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie.

Jeżeli zawiadomienie o przestępstwie ściganym na wniosek składa osoba nie będąca pokrzywdzonym, wszczęcie postępowania karnego w tej sprawie będzie uzależnione od uzyskania wniosku o ściganie bezpośrednio od osoby pokrzywdzonej.

Jeżeli złożone zostało zawiadomienie o przestępstwie, lecz brak jest wniosku o ściganie jego sprawców - sprawa zostanie umorzona.

Jeżeli pokrzywdzony przestępstwem ściganym na wniosek jest osobą małoletnią, taki wniosek przyjmuje się od jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczęć małoletni pozostaje – z reguły jest to rodzic. Jeżeli osoba ta odmawia złożenia wniosku o ściganie w imieniu małoletniego (lub sama jest sprawcą przestępstwa na jego szkodę) – organ ścigania niezwłocznie występuje do sądu o wydanie zgody w przedmiocie wniosku. Sąd opiekuńczy podejmuje tę decyzję, kierując się przede wszystkim dobrem małoletniego.

Nie można przyjąć wniosku o ściganie **od osoby ubezwłasnowolnionej** całkowicie lub częściowo – nawet, gdy jest ona pełnoletnia. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej całkowicie wniosek może złożyć jej opiekun. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej częściowo – wyznaczony kurator.

Złożony wniosek o ściganie może zostać cofnięty. Wymaga to spisania protokołu przyjęcia cofnięcia wniosku o ściganie i jest możliwe tylko za zgodą odpowiednich organów:

- w postępowaniu przygotowawczym, do czasu wniesienia aktu oskarżenia do sądu - decyzję w tej sprawie podejmuje prokurator,

- w postępowaniu sądowym, do chwili odczytania aktu oskarżenia na pierwszej rozprawie - decyzję w tej sprawie podejmuje sąd.

Odstępstwem od tej zasady jest brak możliwości wycofania złożonego wniosku o ściganie sprawcy przestępstwa zgwałcenia określonego art. 197 k.k.

Konsekwencją skutecznego cofnięcia wniosku jest umorzenie postępowania. Skuteczne cofnięcie wniosku oznacza uzyskanie zgody prokuratora lub sądu, a decyzja taka jest każdorazowo uzależniona od okoliczności konkretnej sprawy. Organ uprawniony do wyrażenia zgody, podejmując decyzję, uwzględnia zarówno interes pokrzywdzonego, jak i interes publiczny. **Raz cofnięty wniosek, nie może być złożony ponownie.**

Czyny ścigane z oskarżenia publicznego – na wniosek	
157 § 3 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia określonego w art. 157 § 1, 2 k.k., trwającego nie dłużej niż 7 dni jeżeli sprawca tych czynów działał nieumyślnie – gdy sprawcą jest osoba najbliższa dla pokrzywdzonego
157 § 5 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia określonych w art. 157 § 3 k.k., gdy sprawcą jest osoba najbliższa dla pokrzywdzonego
160 § 5 k.k.	nieumyślne narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu
161 k.k.	narażenie innej osoby na zarażenie wirusem HIV, chorobą weneryczną, zakaźną lub ciężką chorobą nieuleczalną
art. 177 § 3 k.k.	nieumyślne spowodowanie wypadku komunikacyjnego, w którym obrażenia ciała odniosła tylko osoba najbliższa
190 k.k.	groźba karalna
192 § 2 k.k.	wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta
197 k.k.	zgwałcenie
198 k.k.	czynność seksualna z osobą bezradną
199 k.k.	czynność seksualna przez nadużycie stosunku zależności
209 § 2 k.k.	uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego – ściganie na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu udzielającego odpowiedniego świadczenia rodzinnego albo zaliczki alimentacyjnej
267 k.k.	naruszenie tajemnicy korespondencji
278 § 4, 5 k.k.	kradzież na szkodę osoby najbliższej, w tym energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego
279 § 2 k.k.	kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej
284 § 4 k.k.	przywłaszczenie mienia na szkodę osoby najbliższej
285 § 2 k.k.	kradzież impulsów telefonicznych na szkodę osoby najbliższej
286 § 4 k.k.	oszustwo na szkodę osoby najbliższej
287 § 3 k.k.	oszustwo komputerowe na szkodę osoby najbliższej
288 § 4 k.k.	zniszczenie, uszkodzenie bądź uczynienie niezdatnej do użytku cudzej rzeczy
289 § 5 k.k.	zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia na szkodę osoby najbliższej

B. TRYB PRYWATNOSKARGOWY

W przypadku zaistnienia przestępstwa, które ścigane jest z oskarżenia prywatnego, organ ścigania sporządza jedynie protokół przyjęcia ustnej skargi oraz – w razie potrzeby – zabezpiecza ślady i dowody popełnienia przestępstwa. Następnie skarga przekazywana jest do sądu rejonowego właściwego dla miejsca popełnienia przestępstwa. W sprawach z oskarżenia prywatnego wszczęcie postępowania sądowego jest uzależnione od wniesienia opłat sądowych. Możliwe jest zwolnienie z opłat ze względu na trudną sytuację materialną (wówczas należy złożyć wraz ze skargą wniosek o zwolnienie z opłat).

Czyny ścigane z oskarżenia prywatnego

157 § 2 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia trwającego nie dłużej niż 7 dni
157 § 3 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia określonego w art. 157 § 1, 2 k.k., trwającego nie dłużej niż 7 dni, jeżeli sprawca tych czynów działał nieumyślnie
157 § 4 k.k.	naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia określonego w art. 157 § 2, 3 k.k., trwającego nie dłużej niż 7 dni
212 § 4 k.k.	pomówienie
216 § 5 k.k.	zniewaga
217 § 3 k.k.	naruszenie nietykalności cielesnej

„W praktyce nierzadko zdarzają się sytuacje, gdy osoba pokrzywdzona przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego nie chce albo nie może skorzystać ze swoich uprawnień, a to z tego powodu, że jest od sprawcy zależna, np. finansowo, jest przez niego zastraszana albo brak jej wiedzy, zaradności życiowej czy witalności pozwalającej na przeciwstawienie się sprawcy, przy wykorzystaniu prawa karnego. Szczególne miejsce w tej grupie osób zajmują małoletnie dzieci. Ustawodawca przewidział takie sytuacje i w art. 60 § 1 k.p.k. nadał prokuratorowi uprawnienie do wszczynania postępowań w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego (a także do wstępowania do postępowań już toczących się przed sądem), jeżeli wymaga tego interes społeczny (jest to uprawnienie wyłącznie prokuratora, a nie Policji). **W takiej sytuacji prokurator może sam poprowadzić postępowanie o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego i to niezależnie od woli pokrzywdzonego (postępowanie toczy się wówczas z urzędu – art. 60 § 2 k.p.k.).**”¹

Literatura:

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny
3. Poradnik „Postępowanie policjantów w przypadku powzięcia informacji o czynie zabronionym popełnionym w rodzinie”, Biuro Taktyki Zwalczenia Przestępczości KGP, Warszawa 2005

¹ Poradnik „POSTĘPOWANIE POLICJANTÓW W PRZYPADKU POWZIĘCIA INFORMACJI O CZYNIE ZABRONIONYM POPEŁNIONYM W RODZINIE”, BIURO TAKTYKI ZWALCZANIA PRZESTĘPCZOŚCI, Warszawa 2005, s. 19